

Søren Ulrik Thomsens tale ved udnævnelsen til æresalumne på Københavns Universitet

Taler

Søren Ulrik Thomsen
Digter

Dato

8. oktober 2016

Sted

Festsalen, Københavns
Universitet

Lige så stor en ære og glæde det var for mig at blive ringet op og modtage nyheden om, at jeg var blevet udnævnt til æresalumne på Københavns Universitet, lige så stærkt befippet blev jeg og udbrød: "Jamen, jeg tog jo kun bifag!" Men det skulle ikke komme an på dét, beroligede man mig: Det afgørende var mit samlede arbejde, som tog sin begyndelse på Københavns Universitet. Hvor jeg i slutningen af 70erne og begyndelsen af 80erne studerede litteraturvidenskab og her lærte en analytisk måde at tænke på, som jeg hele livet har haft den største glæde af, ikke mindst i mit essayistiske forfatterskab. Når det for mit vedkommende ikke blev til mere end et bifag, skyldtes det, at digteriet i mellemtiden havde taget overhånd, og at jeg derfor nåede et punkt, hvor der måtte vælges, og når det blev universitetet, jeg valgte fra, skyldtes det ikke manglende kærlighed til videnskaben, men nok mest en frygt, som Hans Scherfig udtrykte så glimrende, da hans sagde, at "Hvis man har noget at falde tilbage på, gør man det som regel også".

For mange mennesker er det første møde mellem poesien og videnskaben dansktimernes digtanalyser, og det huskes ikke altid som et lykkeligt møde. Mange læsere – og såmænd også kunstnere – er nemlig stærkt betænkelige ved den akademiske analyse af kunstværket. De frygter, at værkets aura, dets magi, dets hemmelighed, alt dét, der netop fascinerer ved kunsten, skal blive det berøvet af analysen. Men ligesom det kun er dårlige undervisere, der tager førergreb på teksten for at få den til at sige én – og kun én – ting, er det kun et dårligt digt, der kan blive ødelagt af at blive analyseret, for kan digtet restløst udtømmes i et andet sprog, er der jo sandt nok ingen grund til at læse det igen, mens der fra et vellykket digt bliver ved og ved at strømme ny betydning, som ikke bare kan tåle, men også i sig selv genererer stadig nye læsninger.

Derfor er jeg fatalist på mine digtes vegne. Hvis et af mine digte mister sin aura i

analysen, var det ikke bedre værd. Jeg sender aldrig et digt i trykken, med mindre jeg virkelig tror på dets kvalitet, men ikke alle viser sig at holde. Lad mig sammenligne mine digte med skibe: Nogle af dem er prægtige fuldriggere med den tungeste last, besat med kanoner og blændende sejl, som jeg måske selv er naragtigt imponeret over, andre er små uanseelige joller. Men måske viser de store udstyrsstykker sig at gå ned med mus og mand 10 meter fra kajen, mens den lille jolle sejler videre og videre og stadig vugger mod nye horisonter 35 år efter, at den blev sat i søen. Det betyder ikke, at man så – som den vitalistiske proceskunst – vil konkludere, at ergo må det hastigt nedkradsede digt, der på grund af sin spontanitet og tilfældighedskarakter skulle være tættest på Selve Livet, være det ægte, mens den bevidst gennemarbejdede tekst ”stivner” og på forhånd er dømt til døden. For lige så tit forholder det sig omvendt i disse uforudsigelige og ustyrlige skabelsesprocesser: Et skud fra hoften kan godt vise sig at være en forbier, mens en tekst, der lidt efter lidt omhyggeligt arbejdes op, pludselig begynder at sprælle, men uanset hvordan digtet er blevet til, skal det se ud som om, det er rystet lige ud af ærmet. Og under alle omstændigheder må digteren stå 100 procent inde for de tekster, han sender på gaden, og samtidig vide, at han ikke aner, hvilke der vil overleve at blive læst. Er digtene nok skrevet af ham, tilhører de nemlig ikke længere ophavsmanden, men er udleverede til Den Andens blik; læserens, dagbladskritikerens, akademikerens.

Men da den, der har skrevet digtet, jo også er dets første læser, bliver han også selv den første bærer af Den Andens blik over for hvilket teksten må stå sin første prøve. Hvis jeg – i dagene efter at jeg har skrevet et digt, som jeg har lagt på kanten af arbejdsbordet – ikke kan lade være med at læse det, hver gang jeg går forbi, betragter jeg det som et godt tegn. For hvorfor bliver jeg ved og ved at læse det? Eftersom det jo er mig, der har skrevet digtet, burde jeg vel vide, hvad der står i det. Forklaringen kan kun være, at der må være noget i digtet, som ikke er i mig på trods af, at det mig, som har frembragt teksten. Mange mennesker, der har været meget optaget af en bestemt kunstners arbejde, har haft et stort ønske om at møde ophavsmanden og er tit blevet sørgeligt skuffede, når det er lykkedes: De forestillede sig, at kunstneren så at sige inkarnerede værket (og lidt til!) - men det er jo omvendt, nemlig, at der er mere i værket end i kunstneren, og det er faktisk hele fascinationen ved at skabe kunst: At digtet river sig løs fra digteren, og ved at bringe ny betydning ind i verden transformerer en subjektiv investering til noget objektivt, andre kan forholde sig til.

Ordet kunst kommer af verbet ’at kunne’, og en kunstner er ikke en person, der

véd noget, andre mennesker ikke véd, men én, som har en bestemt kompetence, nemlig at kunne frembringe en form – og den kunstneriske form har så på *sin* side dén gådefulde egenskab at kunne skabe en betydning, der ikke ligger i kunstneren, og som man kunne kalde en mer-betydning: Kunstneren skaber formen, men formen skaber et betydningsoverskud, som ikke er indeholdt i dens ophav.

Når jeg altså tager min gentagne læsning af det nyskrevne digt som et tegn på, at digtet tilhører ”de måske egnede”, er det jo fordi fascinationen retter sig mod dét i digtet, som nok er skabt af, men ikke identisk, med mig, og derfor rummer en objektivitet, som kan sættes ud i verden og i spil over for andre, akademikeren, f.eks.

Man kunne spørge, om akademikeren ved mere om kunsten og kunstneren, end kunstneren ved om sit eget værk og sine egne intentioner? Lad mig begynde med det sidste. Digterens intentioner er ligegyldige, og som regel noget der kun omtales, hvis værket ikke er lykkedes: Kritikken kan påpege, at et værk er mislykkedes i forhold til dets implicitte intentioner, og en kunstner kan påberåbe sig, at opfattelsen af hans værk ikke stemmer overens med hans intentioner, men et vellykket værk forholder man sig spontant undersøgende til uden at spørge til dets hensigter, ligesom et sådant værk slet ikke behøver at redegøre for dem.

Ved altså akademikeren mere om kunsten og kunstneren, end kunstneren ved om sit eget værk? Vi ved alle sammen – ikke nødvendigvis mere – men dog noget *andet*, om de andre, end de selv ved, og hvis akademikeren ikke vidste andet om værket, end kunstneren gør, var det enten et dårligt værk eller en sløj akademiker. Rent bortset fra at det smigrer min personlige forfængelighed, har inspirerede og skarpsindige akademiske læsninger, der i mine værker har kunnet påvise sammenhænge, jeg ikke selv havde skænket en tanke, naturligvis altid virket bekræftende på mig, eftersom sådanne læsninger jo kunne tyde på, at digtene rækker ud over mig selv og mine intentioner, at de rummer en hemmelighed, også for dén, der har skrevet dem, at de ”lever deres eget liv”, som det hedder med en udmærket kliché, ligesom det da i sig selv er en kvalitet, når en tekst formår at producere andre gode tekster.

Lad mig sammenligne digtanalysen med den arkitektoniske beskrivelse af et hus. Det er nemlig ikke sådan, at analysen opæder digtets hemmelighed i takt med at

rum efter rum tegnes op og lægges blot for forskerens blik, for samtidig arbejder analysen sig frem til en dør, man ikke kan få op, og bag hvilken skrigene fra de tilmurede alkover høres, og vælger man næste gang en ny læsestrategi over for samme digt, vil man nå frem til en helt ny aflåst dør. Snarere end at berøve digtet dets hemmelighed, producerer analysen altså i en vis forstand selv nye gåder i en tekst, hvis blinde vinkel forskyder sig, efterhånden som digtet læses på nye måder.

Men ligesom mine egne digte efter en vis årække ikke viser sig at holde lige godt alle sammen, er jeg da selvfølgelig også stødt på akademiske læsninger, som jeg ikke synes har været på niveau med deres genstand, hvad enten det nu har skyldtes en alt for håndfast og reducerende læsning, eller omvendt en læsning, der slet ikke tør give et bud på, hvad der rører sig i digtene, men blot besværges ”det åbne”, ”det komplekse”, ”det mangetydige” etc., eller der har været tale om læsninger, som har været styret af ideologiske og litteraturpolitiske dagsordener (for på trods af den akademiske verdens fornemme tilbagetrukkenhed fra dagspressens hundeslagsmål er den jo langt fra hævet over modestrømninger).

Da jeg ikke kun skriver digte, men også poetik, er jeg selv en slags intellektuel, men ikke akademiker. Hvad er forskellen? Først og fremmest, at jeg hverken har akademikerens dannelse eller tænkeevne, for ligesom jeg – uden at bekymre om, hvad jeg burde være orienteret i – aldeles subjektivt leder efter netop den læsning, der kan bringe mit eget forfatterskab videre, kan jeg også kun tænke, hvis jeg selv har noget i klemme, og skønt akademikerer naturligvis også er motiveret af sin personlige erkendelsesinteresse, har jeg på fornemmelsen, at han alligevel med en større frihed kan rette sit lys, hvorhen det skal være i verdens vidtløftige teksthav. Og dog er jeg ikke flov over, at min evne til at tænke er så snævert bundet til mit eget projekt. Jeg kender udmærket min begrænsning og bøjer mig til hver en tid for akademikerer, der virkelig behersker filosofisk æstetik, hvad jeg aldrig ville give min poetik *En dans på gloser* ud for at være: Den er kun en spillemands slag på tasken. Men at skrive denne bog var tvingende nødvendigt for mig, og hvis bare fem procent af de tanker, den rummer, kun kunne skrives af netop mig, er den al amatørismen værd. At skrive poetik er for mig en vital del af mit forfatterskabs stofskifte, en manøvre til at blive dum på ny. Når jeg har skrevet digte er mit arbejdsbord billedligt talt fuld af noter om dette arbejde, og at skrive poetik er at feje alle disse lapper sammen, så bordet bliver helt tomt. Af og til er det nødvendigt at sige alt dét, jeg på dette givne tidspunkt véd om poesien, for på denne måde at nå frem til dét jeg *ikke*

ved, for det er i forhold til denne nyvundne ikke-viden, at nye digte måske kan skrives.

Kunne man – forsøgsvis og meget forenklet – sige, at mens akademikerens skriver dét, han ved, så véd digteren i bedste fald først, hvad han har skrevet, på et eller andet tidspunkt efter at teksten foreligger? Ikke sådan at forstå, at digteren er et passivt medium for noget andet, der formulerer sig igennem ham, og heller ikke sådan, at videnskabsmanden, mens han skriver, ikke fremskriver viden, som også overrasker ham selv, så sandt enhver skrivende erfarer, at skriften tænker selv, eller at ”skriften er skrift/ og den skriver”, som Hans-Jørgen Nielsen – skrev! Men måske er der alligevel mellem de to en lille og afgørende accentforskydning. For det er næppe tilfældigt, at en akademiker f.eks. kan hedde en ’biolog’, en ’litterat’ eller en ’kemiker’, og at deres arbejde dermed er defineret i forhold til hvert sit særlige emne, mens en forfatter jo blot hedder ’en forfatter’, altså simpelthen en der skriver.

Tillad mig at citere et lille stykke fra min seneste bog *En hårnål klemmt inde bag panelet*: ”Straks jeg havde skrevet linjerne ”og forsøger at fange dit blik/ i digtets rystede spejl” vidste jeg, at samlingen skulle hedde *Rystet spejl*, men ikke hvorfor, for dén slags sker pr. gehør, eller sagt på en anden måde: Via den formelle kunnens adgang til et stof, som er i færd med at blive forarbejdet, skønt naturligvis endnu ukendt for forfatteren selv, for hvis man fra begyndelsen vidste, hvad der skulle siges i digtene, hvorfor så overhovedet skrive dem? Omvendt, altså: Først skriver man teksterne, og mens de bliver til, går i hvert fald nogle af deres sammenhænge lige så langsomt op for deres forfatter, for efterhånden som digtene lukker sig om selv og river sig løs fra deres ophav, bliver forfatteren jo også en *læser* af sit eget værk (skønt ikke en særligt privilegeret sådan, eftersom hans digte nu er blevet objektive størrelser, enhver kan forholde sig til). Da bogen så fandtes, slog det mig, at disse digte igen og igen taler om et ’jeg’ og et ’du’, og at det kun er muligt at leve sig ind i et andet menneske takket være en vis grad af identifikation, altså en spejling, men samtidig er et andet menneske netop et *andet* menneske, hvorfor der nok er tale om et spejl, som dog selv i den mest indlevede samtale altså er et rystet spejl. Når mange af digtene tematiserer selve det at skrive dem, kan det skyldes, at der mellem den skrivende og digtet, såvel som mellem digtet og læseren, består et lignende forhold: Hvis digtet ikke henter sit stof i en personlig erfaring fra den virkelige verden, som det dermed spejler, bliver det ligegyldigt, men begynder det under affattelsen ikke at ryste af en betydning, der ikke findes hverken i

verden eller i den skrivende, bliver det også uinteressant. Og på samme måde forudsætter en udbytterig læsning dobbeltheden af lighed og forskel mellem teksten og dens læser: Kan man overhovedet forestille sig et digt så hermetisk, at det nægtede enhver spejling, ville det i så fald være ulæseligt, for at læse forudsætter en lighed mellem teksten og læseren, men noget virkelig nyt læser man kun for så vidt der på samme tid artikuleres en forskel, som får spejlet til at ryste.”

Når jeg sagde, at jeg tænker bedst, hvis jeg selv har noget i klemme, siger det sig selv, at også forskningen er drevet af forskerens personlige erkendelsesinteresse. Alligevel tror jeg, at der også på dette punkt er en lille, men vigtig forskel. Det er ikke sådan, at digteren i modsætning til videnskabsmanden blot består af et romantisk kaos af følelser, for jeg bilder mig ind, at jeg godt kan tænke, men kun med udgangspunkt i det konkrete, det sansede og det personlige mellemværende. Spørger man mig, hvad jeg mener om byplanlægning, har jeg intet at sige, men står jeg i det herligt uoverskuelige område ved Nørrebro Station, der altid får mit hjerte til at slå et ekstra slag af begejstring, begynder jeg på hjemturen at tænke over, hvad det er for elementer dette sted indeholder, og som gør, at storbystemningen kulminerer netop her. Kommer jeg op til eksamen i seksualitetens nyere historie, kan jeg kun komme i tanker om klichéer om de småborgerligt snerpede 50ere, de frigjorte 60ere og de kønspolitiske 70ere, men finder jeg i grøftekanten et laset eksemplar af det for længst hedengagne blad *Variété*, hvor jeg som dreng fik de første billeder af nøgne damer at se, kan en sådan meget personlig erindring give stødet til en tankerække, som drejer kalejdoskopet lige den anelse, så nye pointer anes og gør det muligt at tolke fortiden uden om klichéerne. I modsætning til den videnskabelige artikel forbinder essayet det personlige med det almene - med udgangspunkt i så hæmningsløst subjektive størrelser som f.eks. glæden ved nikotin og gamle Elvis Presley-plader, yndlingsbutikker fra 1970ernes Gammel Kongevej, gudstjenestens liturgi og den skrækblandede fascination af kunstige tænder, for nu blot at nævne en håndfuld motiver fra mine essays. Og via det personlige skriver man sig i lykkeligste fald frem til formuleringer, der handler om andet og mere end dét, der satte dem i gang, og forhåbentlig viser sig at have gyldighed for andre end en selv.

Eftersom litteraterne analyser værkerne, er det klart, at forskningen taler med litteraturen, men går inspirationen så også den anden vej? Det er jeg sikker på, men her tror jeg, at påvirkningen af flere grunde er mere indirekte, trojansk og

underforstået, og personligt føler jeg mig på mange måder mere fri, når jeg tænker i forhold til f.eks. psykoanalysen og teologien, end når jeg ublufærdigt skal stå strambuks under litteraturteoriens metablik. Hvis det ellers er interessant, læser jeg imidlertid omhyggeligt, hvad litteraterne skriver om mit arbejde, men jeg holder det også ud i strakt arm, for skal digtene på den ene side kunne tåle at udsættes for Den Andens blik, skal forfatteren på den anden side ikke kapitulere til dette blik, uanset om det er anerkendende, kritiserende eller mere neutralt analyserende. Dialogen mellem kunstneren og akademikerens forudsætter en afstand, som samtalen kan knitre henover, og for en sådan gensidig inspiration er det lige så dræbende at være bonkammerater som at være fjender, for dét spejl, hvori kunstneren og akademikerens tilkaster hinanden et blik, viser først noget nyt, når det begynder at ryste.

Kilde

alumni.ku.dk

Kildetype

Dokumentation på online medie

Tags

Takketale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/soren-ulrik-thomsens-tale-ved-udnaevnelsen-til-aeresalumne-pa-kobenhavns-universitet>